

בית וועד

לזכרו של הגאון רבי **דוד ברונר** זצ"ל
מנהל רוחני בישיבת נתיבות חכמה

גיליון מס' 20

הגאון רבי אברהם ווכטל שליט"א - ישיבת יד אהרן החושך סיבת האורה

מתענין, ומפרש רש"י "וכיוון דרשות הוא לא מטרחיני שלוחים עליהו". הרי שלא קבעו את התענית על הצרה שהיתה בעבר, דאם כן מאי נפק"מ מה המצב כהיום הזה, ובעל כרחך שלא קבעו את התענית על המאורע שהיה אלא על המצב הקיים היום.

יתרון האור יבוא מהחושך

כתב השל"ה הקדוש (פרשת בלק ב) - "דע כי אין רע יורד מלמעלה לאומה ישראלית כי בנים הם לה", ואף שחרה אף ה' בהם בחורבנות המקדשות, וחורבן ישראל וגליותם בין האומות הכל הוא לטובתם". ומוסיף ומבאר את הפסוק "ארומימך ה' כי דיליתני", שתיתב דיליתני' סובלת שני פירושים: לשון דלות ועניות, ולשון רוממות והגבהה. והמכוון בפסוק זה, דהדלות שהם הצרות הם סיבה להתרוממות וגורמת להם יתרון אור ממה שהיה.

מעשה שהיה לפני שנים מספר בארצות הברית, לאחר סופה קשה שהותירה אחריה הרס רב, הגיע בעל-בית אל הגן שטיפל בגינתו הרחבה ותבע אותו בכ"ד על כך שהעצים והצמחים נהרסו בסופה. הגן לא הבין את עילת התביעה, מאחר והסופה הינה גורם חיצוני שהזיק לגינה שלא

"שאינ שכינה שורה לא מתוך עצבות... אלא מתוך דבר שמחה של מצוה" (שבת ל:). וכן האריך בהקדמת האגלי טל בחשיבות לימוד התורה מתוך שמחה, ושרק כך התורה נבללת בדמו של הלומד. וכיצד קבעו חז"ל עבודת ה' מתוך אבלות?

אבילות על ההווה

אכן מתוך דברי הגמ' בר"ה מתבאר שאין מתאבלים על העבר, אלא האבל על ההווה. דשנינו בר"ה (יח.) "על שישה חודשים השלוחים יוצאים", ומקשה הגמ' מפני מה אין השלוחים יוצאים גם על חודש תמוז, והלא יום תענית קבוע הוא מדברי קבלה כמפורש בנבואת זכריה (ח ט) "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי", וכיוון שכן היה להכמים לשלוח שלוחים על קידוש חודש הרביעי הוא חודש תמוז בכדי להודיע לגולה באיזה יום צריכים להתענות. ומיישב רב פפא דנאמר בנביא "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה", והכי קאמר, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש שמד צום, אין שמד ואין שלום, רצו מתענין, רצו אין

ג' קושיות השל"ה הק'

השל"ה הקדוש (מסכת תענית אות ע) שואל במילים קצרות שלוש שאלות מהותיות בענין האבילות על ירושלים, ויש להתבונן ולהרחיב מעט בדבריו.

א. כל הנביאים וחכמי האמת האריכו והפליגו במעלת קבלת ייסורים באהבה, ואם כן, כיצד מתאבלים אנו על הייסורים שייסר אותנו הקב"ה בחורבן בתי המקדש? דלכא' אין לנו אלא לקבל את מעשיו של הקב"ה בעולם, ולהבין 'מה ה' אלוקיד שואל מעימך' בעונשין של החורבנות ותו לא, ומה לנו לשוב ולהתאבל על החסר והחורבן של שני בתי מקדשות שהיו ואינם?

ב. הקדמונים הפליגו על כך שכל צער על העבר הוא דבר של הבל, ובחובות הלבבות (סוף שער הביטחון) כתב שהבוטח בה' מעולם לא היה לו צער על דבר שעבר, ואם כן כיצד מתאבלים ומצטערים על מה שאירע בעבר בחורבן בית המקדש. ולכא' יש לנו לשים עינינו על הווה והעתיד לתקן את דרכינו מכאן ולהבא ולא לעסוק בזיכרון העבר.

ג. דבר ידוע שהצער והעצב הם מונעים להשכלה ולעבודת ה', וכמו שאחז"ל

באשמת הגנן ולכל הדעות אינו אמור לשאת באחריות לנזקיה. אמנם תשובתו של בעל הבית בפיו, וטען שהסופה סחפה את כל הסביבה ואף את ביתו וגינתו של השכן הדר בבית הסמוך, ואעפ"כ עומדת גינתו על תילה וכל העצים עומדים על מקומם. ואם כן, טען בעל הבית, בהכרח שהעצים בגינה השכנה ניטעו כהוגן ובצורה נכונה ובשל כך יכלו לעמוד ברוחות הסופה. לאור הטענות יצאו וחקרו את ההבדל בין שתי הגינות, ונוכחו שההבדל היחיד ביניהן הוא שבגינה של התובע הותקנה מערכת השקיה אוטומטית (טפטפת) ואת גינת השכן השקו ידנית באופן קבוע. והמסקנה של המומחים היתה שבגינה עם מערכת ההשקיה היו העצים 'מפונקים' וקבלו מים כל צרכם ובשל כך לא התאמצו להוציא ולהעמיק את שורשיהם, ואילו בגינה השניה קבלו העצים פחות מים, ובעקבות זאת נוקקו העצים להתאמץ ולהכות שורשים בעמקי האדמה. ממילא היה החושך סיבת האור - הודות לעובדה שהיו העצים צריכים להילחם כדי לשרוד, הם קבלו כוחות חזקים בהרבה וכך יכלו לעמוד בפני הסופה החזקה.

נאמר במגילת איכה "במחשכים הושיבני", ומפרש השל"ה הק' (שם) שהקב"ה שם אותנו בחושך כדי שנצא לאור. ובמס' תענית (אות ס"ז) מבאר שהרע הוא סיבה לטוב כדוגמת הקליפה הקודמת לפרי. שאם לא היתה הקליפה קודמת לפרי, היא היתה מעורבת בו ונמצא שלא היה הפרי ברור. וכמו שהלילה קודם ליום, שמתוך החושך בא האור, וכבר מבריא העולם הקב"ה הבדיל את האור מתוך החושך, כך הגאולה מגיע דווקא מתוך הגלות.

החורבן הוא לא צער על העבר, אלא הוא דבר קיים התלוי ועומד בבחירה - אם משתמשים ב'דיליתני'

בצורה נכונה או לא. אם לוקחים את ההשפלה בשביל להתרומם, אין תענית, היות וזכינו שהחושך היה לנו סיבה לאור. וכמו שאמר שלמה המלך "אף חכמתי עמדה לי" (ב ט) ודרשו חז"ל (קה"ר שם) "תורה שלמדתי באף (דהיינו בקושי) נתקיימה לי".

החושך סיבת האור בלימוד התורה

מין המשגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה כתב בספרו עלי שור (חלק א עמ' כג) "צעירי ישראל שזכו ללמוד תורה אין להם להשתית את לימודם על חשקם בתורה, אלא על הכרח בתורה. בדורות הקודמים ידע כל יהודי כי אילולי היא לא היה חיים". ומבאר - "ומה הנפק"מ אם לומדים מצד החשק או מצד הכרח? אם לומדים מצד הכרח אז כשהחשק נחלש או פג לגמרי אין נותנים לריפיון להשתלט תוך הכרה כי הכרח הוא ללמוד ולעסוק בתורה, וכי בלי תורה החיים אינם חיים". ועוד הוסיף שחשק הוא דבר שברגש, ולפעמים בדברים קטנים הוא נפגע. אולם החשק בא עם הלימוד.

נראה שהסיבה שבזמנים מסוימים מרגישים חוסר חשק בלימוד, היא כפי שמבאר המהר"ל בתפארת ישראל (פרק מח), שהכלל "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" נאמר לא רק על אדם גדול אלא גם על זמנים גדולים. לכן אחרי שזכו ישראל להתעלות לפסגות הרוחניות העליונות ביותר במתן תורה, הגיע הניסיון הקשה של חטא העגל להכשילם ולהורידם מהמעלה שזכו בה. והדבר נכון לכל זמני ריפיון, בין ימי שישי ושבת וסוף הזמן, שבכל אלו הקושי גדול דווקא מפני סגולת הימים, לאחר שזוכים ללמוד זמן שלם ולגדול בתורה בעוד מסכת, ובעוד עומק ובהירות בלימוד. איש איש לפי כוחו וטבעו באים ברונה

נושאי האלומות, לחזור ולאסוף את כל מה שלמדו במשך הזמן ולשמר את הידיעות הרבות בצורה מסודרת, ולצאת לקראת הזמן הבא עם המטען הרוחני של נדבך נוסף בקומת התלמיד חכם שהולך וגדל משנה לשנה. דווקא בגלל רוממות וגודל יקרת הזמן הזה, מגיע הקושי והחשק נפגע בדברים קטנים כמו מחמת אווירה סביבתית וכיו"ב, ויש לייקר את ההישגים הגדולים שניתן להשיג בזמן הזה. ומלבד זאת את היתרון שיש ללימוד ולהשקעה שבזמן הקושי, להפוך את החושך שיהיה סיבת האור.

וכך כתב הגר"ש רוזובסקי (בספר זיכרון שמואל עמ' תקעו) שכאשר מתחזקים בזמנים אלו זוכים למה שאמרו חז"ל "ואתה נוטל שכר כולם", ומפרש מהו השכר המדובר וז"ל "שזכות וחשיבות הלימוד הזה גדולה היא עד מאוד, ונטילת השכר בעיקרה היא מה שזוכים לעלייה ולהצלחה מיוחדת באותו לימוד, שאדם הלומד בזמן שהדרך להתרפות, מצליח ביותר בלימודו".

אבינו אב הרחמן רוצה רק בטובתנו, ולכן בוודאי שהחושך והחורבן הוא סיבת האור. כאשר משתמשים ב'דיליתני' של ההשפלה, ל'דיליתני' של רוממות, מגיעים ומשיגים את המטרה, ואז לא יהיה צורך בצום. אין כאן צער על העבר אלא על ההווה על כל מה שעדיין לא התרוממנו, ואכן אין עניין לעבוד מתוך צער לשם צער, ואין האבילות התעסקות בהיסטוריה אלא האבילות נועדה שניקח את הצרה שאירעה ועדיין לא נשלם תיקונה שהיא תהיה סיבה לאור. וממילא נבין שכל כמה שנזכה להתרומם ולהבין שהקושי בסוף הזמן הוא בבחינת "כל הגדול מחברו", נזכה ליטול שכר בהבנה ובידיעה גדולה יותר, ונצליח בס"ד בקנין הלימוד בו עסקנו במשך הזמן.